

Η Επανάσταση του 1821 για μικρούς φιλίστορες

► Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΙΒΩΡΑΝΟΥ**

ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ δεν αντιλαμβάνονται την αίσθηση του ιστορικού χρόνου, ζούνε στον ενεστώτα χρόνο.

Πώς θα μιλήσουμε λοιπόν στα παιδιά κάτω των 8 ετών για την Επανάσταση; Δύσκολο στοίχημα που επιχειρούν να κερδίσουν βιβλία όπως η *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821* του **Φ. Μανδηλαρά** (εκδ. Παπαδόπουλος, 2020). Αλλά και η σειρά *Μικρές ελληνικές ιστορίες*, της **Γ. Χατζή** (εικ. Π. Χριστούλια, εκδ. Καστανιώτη, 2020). Μικρό σχήμα, μικρά και εύληπτα κείμενα, κιούμπορ στην εικονογράφηση επιχειρούν μια μικρή εισαγωγή στο 1821. Ενα γλωσσάρι στο τέλος του κάθε βιβλίου της σειράς βοηθά τους μικρούς αναγνώστες να προσεγγίσουν λέξεις και έννοιες που συναντούν για πρώτη φορά.

Μετά την ηλικία των 8 ετών ανοίγονται άλλες δυνατότητες προσέγγισης της Ιστορίας. Οι ήρωες αιχμαλωτίζουν το φανταστικό μικρών και μεγάλων κι έτσι είναι μια ασφαλής πύλη εισόδου στο θέμα. Ωστόσο οι ήρωες που σμιλεύουν οι συγγραφείς της εποχής μας δεν έχουν καμία σχέση με τους ήρωες των πορτρέτων που κοσμούν, χρόνια τώρα, τις σχολικές τάξεις. Είναι δρώντα πρόσωπα της Ιστορίας που δίνουν νέο νόημα στην έννοια «ήρωας». Η **Α. Δαρλάση** με το *Οι Μεγάλοι... μικροί... Οι αγωνιστές του 1821* (εικ. Σ. Παπαδοπούλου, εκδ. Μεταίχμιο, 2020) ιστορεί τα παιδικά χρόνια πέντε αγωνιστών, του Θεωρή, της Λασκαρίνας, του Γιώργη (Καραϊσκάκη), του Κωνσταντή (Κανάρη) και της Μαντώς και προσφέρει ενδιαφέρουσες αφηγήσεις που ανταποκρίνονται στη διαχρονική επιθυμία των παιδιών να μάθουν για τους συνομηλικούς τους άλλων εποχών αλλά και να προσεγγίσουν τον ήρωα στην ανθρώπινη διάστασή του. Αντίθετα, η **Μ. Σκιαδαρέση** επιλέγει την παρουσίαση των ηρώων στην ώριμη ηλικία, όταν ο κουρνιαχτός της μάχης έχει καταλαγιάσει, στις τέσσερις *Προσωπογραφίες* της για τον Κωνσταντίνο Κανάρη (*Τα χρόνια της φωτιάς*), τον Ρήγα Φεραίο (*Αίγο πριν το τέλος*), τον Αλέξανδρο Υψηλάντη (*Ο πρίγκιπας*) και τον Βύρωνα (*Σαν άμεσος*) (εκδ. Πατάκης, 2020). Το τελευταίο, ένα πορτρέτο του Βύρωνα μέσα από τη φωνή του πιστού υπηρέτη του, με σημειώσεις,

Θεόφιλος, «Αθανάσιος Διάκος» (1930)

βιογραφία του ποιητή και βιβλιογραφία που παραθέτουν τα απαραίτητα πραγματολογικά στοιχεία, εστιάζει στο δεύτερο, ηρωικό και μοιραίο ταξίδι του Βύρωνα στην Ελλάδα. Ενώ οι *21 ήρωες του 1821* των **Β. Κουτσιάρη** και **Γ. Διακομανώλη** (εικ. Δ. Ευστρατιάδη, εκδ. Μίνωας, 2020) είναι μια πινακοθήκη των ηρώων και ταυτόχρονα ένα χρονικό της Επανάστασης.

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης 'όνομά μου, της **Μ. Ανδρικοπούλου** (εκδ. Καλέντη, 2020), καθώς ζωντανεύει ένα εμβληματικό τοπόσημο της Αθήνας, το άγαλμα του αγωνιστή στην Κυψέλη, και στρέφει το βλέμμα στην πόλη και τα αγάλματα των ηρώων. Ενώ τον Μιαούλη ζωντάνευσε παλαιότερα η **Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλλη** στον

κρίνεται για τη λοή ματιά των δημιουργών, ακόμη και για το κιούμπορ που σπάνια εμφανίζεται στην πραγμάτευση ενός τόσο φορτισμένου ιδεολογικά θέματος όπως είναι η Επανάσταση.

Κι ενώ οι μαρτυρίες που υπάρχουν για το παιδί στα χρόνια της Επανάστασης σπανίζουν, οι συγγραφείς προσπαθούν να ανασυνθέσουν την εικόνα του μέσα από τα σπαράγματα των έμμεσων αναφορών και μέσα από τη φαντασία τους. Έτσι, η **Α. Λαμπρέλλη** στο *Εντεκα μέρες του Απρίλη 1826* αφηγείται την Εξοδό του Μεσολογγίου μέσα από τα μάτια ενός εφήβου και αξιοποιώντας ιστορικές μαρτυρίες και πηγές (εικ. Κ. Βερούτσου, εκδ. Πατάκης, 2021).

Από τα βιβλία γνώσης που έχουν εκδοθεί ως τώρα ξεχωρίζουν το *1821 Επανάσταση* της συγγραφέως και εικονογράφου **Σ. Ζαχαρούκα** (εκδ. Πατάκη, 2020) και το *24 εκόλες για την Επανάσταση του 1821*. *Μακρυγιάννης & Ζωγράφος. Ένας αγωνιστής και ένας καλλιτέχνης* (εκδ. Καπόν 2020). Το πρώτο περιέχει όλες τις βασικές πτυχές της Επανάστασης (η προετοιμασία του Αγώνα, η Φιλική Εταιρεία, οι αγωνιστές, οι Φαναριώτες, οι προεστοί κ.λπ.) σε μικρά κεφάλαια γραμμένα με συτομία και σαφήνεια και εικονογραφημένα με μια ελευθερία που γεφυρώνει την τεχντροπία του Παναγιώτη Ζωγράφου με τη σύγχρονη αφαιρετική τέχνη. Το δεύτερο εισάγει κάτι εντελώς νέο στη νεανική βιβλιοθήκη: τη χρήση των εικόνων που φιλοτέχνησε ο Ζωγράφος, κατά παραγγελία του Μακρυγιάννη, ως πηγή για μία σειρά δευτερεύοντα (στις προθέσεις του καλλιτέχνη) αλλά άκρως ενδιαφέροντα για τον σύγχρονο αναγνώστη θέματα: ενδυματολογία, τοπωνύμια, κάστρα και πολιορκίες, συνθήσεις των πολεμιστών, ήθη, μαρτυρίες της άλλης πλευράς κ.ο.κ.

Σπανίζει στα παιδικά βιβλία για το 1821 το πολιτειακό ζήτημα, μια από τις πιο σημαντικές ίσως πτυχές της Επανάστασης, οπότε *Το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδας. Για παιδιά των Χ. Δημόπουλου και Χ. Μπαλιτή* (εικ. Π. Κρίγκου, Ψυχογιός, 2020) συμπληρώνει ένα κενό στη βιβλιογραφία.

Η βιβλιοπαραγωγή, ωστόσο, με νέους τίτλους συνεχίζεται καθώς μάλιστα πλησιάζει η 25η Μαρτίου και όλοι ελπίζουμε πως, φέτος τουλάχιστον, τα παιδιά δεν θα μπερδέψουν τις δύο εθνικές γιορτές!